

PATVIRTINTA

VĮ Panevėžio miškų urėdijos

2011-12-06 Miškų urėdo įsakymu Nr. SV-203

Dėl FSC® miškų sertifikavimo sistemos principų ir kriterijų laikymosi

Forest Stewardship Council® (FSC-C020928), veikianti kaip tarptautinė nevyriausybinė organizacija, yra sukūrusi tarptautinę miškų sertifikavimo sistemą. Visi FSC ženklų pažymėti miškai, kurie tvarkomi pagal tarptautiniu mastu pripažintus FSC miškų sertifikavimo sistemos principus ir kriterijus, produktai yra sertifikuoti nepriklausomų ekspertų. Pagal FSC sistemą tropiniai, vidutinių platumų ir borealiniai miškai sertifikuojami pagal tuos pačius dešimt FSC principų, kurių kiekvienas detalizuojamas atskirais kriterijais. Devynis miškų tvarkymo principus ir kriterijus 1994 m. rugsėjį patvirtino FSC nariai įkūrėjai ir Direktorių taryba, dešimtąjį principą – FSC nariai bei Direktorių taryba patvirtino 1996 m. vasarį. Visi principai ir kriterijai periodiškai peržiūrimi ir koreguojami (paskutinį kartą FSC principai ir kriterijai peržiūrėti ir pataisyti 2000 m. vasarį). Šis dokumentas (FSC principai ir kriterijai) yra vertinimo pagrindas, siekiant nustatyti, ar šalies, įmonės, privataus asmens ūkininkavimas miškuose atitinka atsakingo miško ūkio reikalavimus.

Lietuvoje valstybiniai miškai pradėti sertifikuoti 2000 metais, siekiant tarptautiniu mastu parodyti, kad Lietuvos miškai tvarkomi ir naudojami, laikantis atsakingo miškų ūkio principų, o taip pat siekiant užtikrinti sertifikuotų miško produktų iš Lietuvos pasiūlą medienos rinkose. Pagal FSC miškų sertifikavimo sistemos reikalavimus Panevėžio miškų urėdija pirmą kartą sertifikuota 2001 metais.

VĮ Panevėžio miškų urėdija vykdydama priskirtų valstybinių miškų valdymą ir tvarkymą įsipareigoja laikytis žemiau išvardintų FSC miškų sertifikavimo sistemos principų ir kriterijų.

FSC principai ir kriterijai

(FSC 1.2 dokumentas, peržiūrėtas ir pataisytas 2000 m. vasario mėn.)

1. ĮSTATYMŲ BEI FSC PRINCIPŲ LAIKYMASIS

Miško ūkis turi gerbti visus šalies įstatymus, taip pat ir tarptautines deklaracijas bei sutartis, kurias ta šalis pasirašiusi, atitikti visus FSC principus ir kriterijus.

1. Miško ūkis turi gerbti visus nacionalinius ir vietinio lygmens teisės aktus bei valstybinės administracinės sistemos reikalavimus.
2. Turi būti mokami visi privalomi mokesčiai.
3. Tarptautinius susitarimus, pavyzdžiui, CITES, ILO konvencijas, ITTA ir Biologinės įvairovės konvencijas, pasirašiusios šalys turi gerbti visų šių tarptautinių susitarimų reikalavimus.
4. Sertifikuojant atsirandantys neatitikimai tarp įstatymų ir kitų teisės aktų bei FSC principų ir kriterijų kiekvienu atskiru atveju turi būti nagrinėjami tarp sertifikuotojų bei suinteresuotų subjektų.
5. Miškų plotai, kuriuose vykdoma ūkinė veikla, turi būti apsaugoti nuo nelegalių kirtimų, statybų ir kitos nelegalios veiklos.

6. Miško ūkio specialistai turi parodyti ilgalaikį įsipareigojimą laikytis FSC principų ir kriterijų.

2. NUOSAVYBĖS IR NAUDOJIMO TEISĖ BEI ATSAKOMYBĖ

Ilgalaikė nuosavybės ir naudojimo teisė žemės ir miško ištekliams turi būti griežtai apibrėžta, įforminta dokumentais ir juridškai įteisinta.

1. Turi būti aiškiai nustatyta ilgalaikio miško naudojimo teisė (pavyzdžiui, valdos priklausomybė, teisė naudoti valda ar nuomos sutartis).
2. Vietinės bendruomenės, turinčios juridines ar paprotines valdymo bei naudojimo teises, privalo kontroliuoti miško darbus tiek, kiek tai būtina, siekiant apsaugoti jų teisę išlaikyti miško išteklių ar darbų kontrolę, išskyrus tuos atvejus, kai šios bendruomenės laisva valia ir viešai kontrolę perduoda kitiems naudotojams.
3. Turi būti sukurtos atitinkamos procedūros ginčams dėl nuosavybės ir naudojimo teisių spręsti. Sertifikavimo metu kruopščiai atsižvelgiama į visas ginčų aplinkybes ir svarbą. Dėl didelės reikšmės ginčų, į kuriuos įtraukta visa eilė suinteresuotų subjektų, paprastai sertifikavimo procesas yra sustabdomas.

3. VIETOS ŽMONIŲ TEISĖS

Turi būti pripažinta ir gerbiama vietos žmonių teisė turėti, naudoti ir valdyti savo žemę, teritoriją ir išteklius.

1. Vietiniai žmonės jų žemėje ir teritorijoje turi kontroliuoti miško ūkio darbus, išskyrus tuos atvejus, kai jie laisva valia ir viešai šią kontrolę perduoda kitiems naudotojams.
2. Miško ūkis tiesiogiai ar netiesiogiai negali kelti pavojaus ar mažinti miško išteklių ar vietinių žmonių teisių į šiuos išteklius.
3. Objektai, turintys ypatingą kultūrinę, ekologinę, ekonominę ar religinę vertę vietiniams žmonėms, turi būti aiškiai išskirti, bendradarbiaujant su tais žmonėmis, bei pripažinti ir saugomi miško ūkio specialistų.
4. Vietiniams žmonėms turi būti atlyginama už jų tradicinių žinių taikymą, naudojant tam tikras miško išteklių rūšis ar taikant miško ūkio darbams tradicines miško ūkio sistemas. Šis atlyginimas turi būti laisva valia aptartas ir įformintas prieš miško ūkio darbų pradžią.

4. SANTYKIS SU BENDRUOMENĖMIS IR DARBUOTOJŲ TEISĖS

Miško ūkis turi išsaugoti ar gerinti miško darbuotojų ir vietos bendruomenių ilgalaikę socialinę ir ekonominę gerovę.

1. Bendruomenių, esančių viduje ar šalia miško ūkio darbų vietos, nariai privalo turėti teisę būti įdarbinti, apmokyti bei gauti kitas paslaugas.
2. Miško ūkis neturi pažeisti darbuotojų ir jų šeimų sveikatą ir saugumą reglamentuojančių teisės aktų.

3. Kaip nustatyta Tarptautinės darbo organizacijos (ILO) 87 ir 98 konvencijose, darbuotojams turi būti garantuota teisė organizuotis ir laisvanoriškai tartis su savo darbdaviais.
4. Planuojant ir vykdant miško ūkinę veiklą, turi būti įtraukiami ir socialinio poveikio analizės rezultatai. Reikalinga nuolatinė konsultacija su žmonėmis ir grupėmis, kuriuos tiesiogiai veikia miško ūkio darbai.
5. Turi būti sukurtos atitinkamos procedūros skundų analizavimui ir numatomos kompensacijos už juridinėms ar naudotojų teisėms, nuosavybei, ištekliams ar vietinių žmonių gyvenvietėms padarytą žalą išmokėjimui. Reikia imtis atitinkamų priemonių, kad tokių nuostolių būtų išvengta.

5. NAUDA IŠ MIŠKO

Miško ūkio veikla turi skatinti efektyvų daugiatikslį miškų naudojimą, kad užtikrintų ekonominį gyvybingumą ir platų aplinkosauginių bei socialinių funkcijų spektrą.

1. Miško ūkis turi siekti ekonominio gyvybingumo, visiškai apimdamas aplinkosaugines, socialines ir gamybines produkcijos sąnaudas bei užtikrindamas reikalingas investicijas ekologiniam miško produktyvumui palaikyti.
2. Miško ūkio veikla ir marketingas turi skatinti įvairių miško produktų optimalų naudojimą ir vietinį perdirbimą.
3. Miško ūkis turi iki minimumo sumažinti su miško kirtimu ir vietiniu medienos perdirbimu susijusią taršą bei išvengti neigiamo poveikio kitiems miško ištekliams.
4. Miško ūkis turi siekti stiprinti ir plėtoti vietinę ekonomiką, išvengiant priklausomybės nuo vieno miškų produkto.
5. Miško ūkio veikla turi atsižvelgti, palaikyti ir, kur įmanoma, gerinti miško funkcijų ir išteklių, pavyzdžiui, vandenų apsaugos ir žuvininkystės, būklę ir kokybę.
6. Miško produktų naudojimo apimtys negali viršyti lygio, kuris gali būti išlaikomas nuolatos.

6. POVEIKIS APLINKAI

Miško ūkis turi išsaugoti biologinę įvairovę ir su ja susijusias vertybes, vandens išteklius, dirvožemį, unikalias ir lengvai pažeidžiamas ekosistemas bei kraštovaizdį, miško ekologines funkcijas bei miškų vientisumą.

1. Poveikis aplinkai turi būti įvertintas, atsižvelgiant į miško ūkio darbų apimtį, intensyvumą ir išteklių unikalumą, bei atitinkamai integruotas į miško ūkio sistemas. Įvertinimas turi apimti tiek kraštovaizdžio problemas, tiek miško kirtimo bei medienos perdirbimo vietoje poveikį. Poveikis aplinkai turi būti įvertintas prieš neigiamą poveikį sukeliančių darbų pradžią.
2. Turi būti siekiama išsaugoti retas, nykstančias ir kitas saugomas rūšis bei jų paplitimo arealus (pvz., lizdavietes bei maitinimosi plotus). Atsižvelgiant į miško ūkio darbų apimtį ir intensyvumą bei išteklių unikalumą, turi būti įsteigtos apsauginės zonos ir saugomos teritorijos. Medžioklė, žvejyba ir įvairių miško produktų naudojimas turi būti kontroliuojami.
3. Ekologinės funkcijos ir vertybės turi būti išsaugotos, sustiprintos ar atkurtos, įskaitant:

- a. miškų atsiželdinimą ir sukcesiją,
  - b. genetinę, rūšinę ir ekosistemų įvairovę,
  - c. gamtos ciklus, kurie veikia miško ekosistemų produktyvumą.
4. Pavyzdiniai (tipiniai) kraštovaizdyje egzistuojančių ekosistemų plotai, atsižvelgiant į miško ūkio darbų apimtį ir intensyvumą bei veikiamų išteklių unikalumą, turi būti užfiksuoti žemėlapiuose ir išsaugoti savo natūraliame būvyje.
  5. Nurodymai, kaip kovoti prieš eroziją, sumažinti miškui daromą žalą kirtimų metu, tiesiant kelius ir atliekant kitus darbus, o taip pat apsaugoti vandens išteklius turi būti įteisinti ir įgyvendinami.
  6. Miško ūkio subjektai turi skatinti aplinkai palankių necheminių kovos su kenkėjais priemonių sukūrimą ir taikymą bei siekti, kad būtų vengiama cheminių pesticidų naudojimo. Turi būti uždrausti Pasaulio sveikatos organizacijos 1A ir 1B tipo bei chloruoti hidrokarbonatų pesticidai; pesticidai, kurie yra nuodingi ir išlieka biologiškai aktyvūs bei kaupiasi maisto grandinėje; taip pat kiti pesticidai, kurie yra uždrausti tarptautinių organizacijų. Jeigu chemikalai yra vartojami, siekiant sumažinti pavojų sveikatai ir aplinkai, turi būti naudojamos atitinkamos apsaugos priemonės bei apmokomi darbuotojai.
  7. Chemikalai, tara, skystos ir kietos neorganinės atliekos, įskaitant kurą ir tepalus, turi būti pašalinamos aplinkai nekenksmingu būdu ir ne darbo vietoje.
  8. Pagal nacionalinius įstatymus ir tarptautiniu mastu pripažintas mokslines rekomendacijas biologinės kontrolės medžiagų naudojimas turi būti užfiksuotas dokumentuose, minimaliai sumažintas, stebimas ir griežtai kontroliuojamas. Turi būti uždraustas genetiškai modifikuotų organizmų naudojimas.
  9. Siekiant išvengti neigiamo ekologinio poveikio, egzotinių rūšių naudojimas turi būti atidžiai kontroliuojamas ir nuolat stebimas.
  10. Miškų pavertimas plantacijomis ar ne miško žemėmis galimas tik tokiais atvejais, kai:
    - a. tai apima tik labai mažą miško žemės valdos dalį;
    - b. kai miškas nėra miško žemėje, turinčioje didelę aplinkosauginę reikšmę;
    - c. kai toks miškų pavertimas galėtų užtikrinti papildomą, ilgalaikę, esminę aplinkosauginę naudą miško žemės valdoje.

7. MIŠKO TVARKYMO PLANAS

Miško tvarkymo planas turi būti paruoštas, įgyvendinamas ir nuolat atnaujinamas, atsižvelgiant į darbų apimtį ir intensyvumą. Aiškiai turi būti apibrėžti ilgalaikiai miško ūkio tikslai ir priemonės jiems pasiekti.

1. Miškotvarkos projektas ir pagalbinių dokumentai turi apimti:
  - a. miško ūkinės veiklos tikslus;
  - b. tvarkomų miško išteklių, aplinkosauginių apribojimų, žemės naudojimo ir nuosavybės teisių, socialinių ir ekonominių sąlygų ir gretimų žemių aprašymus;
  - c. miškininkystės ir/arba kitų miško ūkio sistemų, pagrįstų miško ekologija bei išteklių inventorizacijos metu surinkta informacija, aprašymus;

- d. metinės kirtimų apimtys ir medžių rūšių parinkimo pagrindimą;
  - e. pasirengimą miškų augimo ir dinamikos monitoringui;
  - f. aplinkosaugines priemones, pagrįstas poveikio aplinkai įvertinimu;
  - g. retų, nykstančių ir kitų saugomų rūšių identifikavimo ir išsaugojimo planus;
  - h. miško išteklius, įskaitant saugomas teritorijas, planuojamus miško ūkio darbus ir žemės nuosavybę apibūdinančius žemėlapius;
  - i. kirtimo būdų bei jiems naudojamos technikos aprašymą ir pagrindimą.
2. Siekiant atsižvelgti į monitoringo rezultatus ar naują mokslinę ir techninę informaciją bei reaguoti į kintančias aplinkosaugines, socialines ir ekonomines sąlygas, miško tvarkymo planas turi būti periodiškai peržiūrimas.
  3. Miško ūkio darbuotojai turi būti atitinkamai apmokomi ir prižiūrimi, siekiant užtikrinti kokybišką miško tvarkymo plano įgyvendinimą.
  4. Gerbdami informacijos konfidencialumą, miško ūkio darbuotojai turi pateikti visuomenei prieinamą pagrindinių miško tvarkymo plano elementų santrauką, apimančią informaciją, paminėtą 7.1. kriterijuje.

8. STEBĖSENA IR ĮVERTINIMAS

Stebėseną turi įvertinti miško būklę, produkcijos kiekį, gamybos grandinę, miško ūkio veiklą bei jos poveikį aplinkai ir visuomenei, atsižvelgiant į miško ūkio apimtį ir intensyvumą.

1. Stebėsenos dažnumas ir intensyvumas turi būti nustatomas, atsižvelgiant į miško ūkio darbų apimtį ir intensyvumą bei veikiamos aplinkos sudėtingumą ir pažeidžiamumą. Stebėsenos procedūra turi būti pastovi ir vykdoma periodiškai, kad būtų galima palyginti rezultatus ir įvertinti pokyčius.
2. Miško ūkis turi apimti mokslinius tyrimus bei duomenų rinkimą, siekiant gauti bent minimalią informaciją, apie šiuos indikatorius:
  - a. visų gaunamų miško produktų kiekį,
  - b. medienos prieaugį, miško atsiželdinimą ir kitas miško charakteristikas,
  - c. floros ir faunos būklę bei jos pokyčius,
  - d. kirtimų ir kitų miško darbų poveikį aplinkai ir visuomenei,
  - e. miško ūkio kaštus, produktyvumą ir rentabilumą.
3. Miško ūkio specialistai turi dokumentais pagrįsti kiekvieno miško produkto judėjimą nuo jo kilmės (procesas žinomas kaip "gamybos grandinės sertifikavimas"), siekiant užtikrinti proceso priežiūrą ir suteikti galimybę sertifikuojančioms organizacijoms gauti informaciją.
4. Įgyvendinant ir peržiūrint miško tvarkymo planą, reikia atsižvelgti ir į stebėsenos rezultatus.
5. Gerbdami informacijos konfidencialumą, miško ūkio darbuotojai turi pateikti visuomenei 8.2. kriterijuje išvardintų indikatorių stebėsenos rezultatų santrauką.

9. YPATINGOS VERTĖS MIŠKŲ IŠSAUGOJIMAS

Miško ūkio veikla ypatingą vertę turinčiuose miškuose turi būti vykdoma, siekiant išsaugoti ar sustiprinti šiems miškams būdingas savybes. Sprendimai dėl ypatingos vertės miškų visuomet turi būti priimami prevencinio požiūrio kontekste.

1. Ypatingos vertės miškų atitinkamų savybių esamos būklės įvertinimas bus atliktas, atsižvelgiant į ūkinės veiklos šiuose miškuose apimtį bei intensyvumą.
2. Konsultacinės sertifikavimo proceso dalies metu ypatingas dėmesys turi būti skiriamas identifikuotoms aplinkosauginėms savybėms ir būdams joms išsaugoti bei stiprinti.
3. Miškotvarkos projekte turi būti numatytos specifinės priemonės, užtikrinančios atitinkamų aplinkosauginių savybių išsaugojimą ir/arba stiprinimą prevencinio požiūrio kontekste. Šios priemonės turi būti įtrauktos į viešai prieinamą miško tvarkymo plano santrauką.
4. Kasmetinė stebėseną turi būti vykdoma, siekiant įvertinti priemonių, skirtų užtikrinti bei stiprinti aplinkosaugines savybes, efektyvumą.

10. PLANTACINIAI ŽELDINIAI

Plantaciniai želdiniai turi būti planuojami ir tvarkomi pagal 1 - 9 principus ir kriterijus bei remiantis 10 principu ir jo kriterijais. Plantaciniai želdiniai ne tik teikia socialinių ir ekonominių privalumų bei prisideda, tenkinant pasaulio poreikį medienos produktams, jie taip pat turi sumažinti natūralių miškų naudojimą bei skatinti jų atkūrimą ir apsaugą.

1. Ūkininkavimo tikslai plantaciniuose želdiniuose, įskaitant natūralių miškų apsaugos ir atkūrimo tikslus, turi būti aiškiai apibrėžti miško tvarkymo plane ir akivaizdūs, įgyvendinant planą.
2. Plantacinių želdinių išplanavimas ir išdėstymas turi prisidėti prie natūralių miškų apsaugos ir atkūrimo bei nedidinti jų naudojimo. Priklausomai nuo numatomų darbų apimtys, planuojant plantaciją, turi būti naudojami laukinės gyvūnijos migracijos koridoriai, paupių apsaugos zonos ir skirtingos apyvartos bei amžiaus struktūros medynų mozaika. Plantacinių želdinių sklypų dydis ir išsidėstymas turi atitikti panašaus tipo miškų išsidėstymą natūraliame kraštovaizdyje.
3. Siekiant padidinti ekonominį, ekologinį ir socialinį stabilumą, skatinama plantacinių želdinių kompozicinė įvairovė, kuri gali apimti ūkinių vienetų dydžio ir išsidėstymo kraštovaizdyje, rūšių skaičiaus ir jų genetinės kompozicijos, amžiaus klasių ir struktūrų įvairovę.
4. Rūšių parinkimas sodinimui turi būti pagrįstas bendru jų atitikimu augavietei ir ūkininkavimo tikslams. Siekiant skatinti biologinę įvairovę, veisiant plantacinius želdinius ir atstatant degradavusias ekosistemas, pirmenybė teikiama vietinėms rūšims. Egzotinės rūšys, kurios turi būti naudojamos tik tuo atveju, kai duoda geresnius rezultatus negu vietinės, turi būti atidžiai stebimos, siekiant laiku užfiksuoti netikėtą jų nykimą, ligų ar kenkėjų antpuolius ir neigiamą ekologinį poveikį.

5. Atsižvelgiant į plantacinių želdinių dydį ir regioninius standartus, miško ūkinio vieneto dydis turi būti toks, kad būtų išsaugotas natūralaus miško padengimas.
  6. Reikia imtis priemonių, kad būtų išsaugota ar pagerinta dirvožemio struktūra, derlingumas ir biologinis aktyvumas. Kirtimo apimtys ir metodai, kelių ir takų tiesimas bei priežiūra ir rūšių parinkimas neturėtų sukelti ilgalaikio poveikio dirvožemio ir vandens kokybei, vandens režimui.
  7. Reikia imtis priemonių, kad būtų išvengta kenkėjų, ligų, gaisrų ir invazinių augalų plitimo. Integruota apsauga nuo kenkėjų, teikiant pirmenybę biologiniams, o ne cheminiams apsaugos metodams, turi būti esminė sudėtinė miško tvarkymo plano dalis. Ūkininkaujant plantacijose ir medelynuose, reikėtų stengtis išvengti cheminių pesticidų ir trąšų naudojimo. Chemikalų naudojimas taip pat aptartas 6.6. ir 6.7. kriterijuose.
  8. Papildant 4, 6 ir 8 principuose aptartus elementus, plantacinių želdinių monitoringas priklausomai nuo darbų apimtys ir intensyvumo turi apimti periodišką tiesioginio ir netiesioginio ekologinio ir socialinio poveikio įvertinimą (pvz., savaiminį atsiželdinimą, poveikį vandens resursams ir dirvožemio derlingumui, poveikį vietiniam pragyvenimo lygiui ir socialinei gerovei). Jokia rūšis negali būti sodinama, kol moksliniai tyrimai ar patirtis neparodė, kad ši rūšis gali prisitaikyti prie aplinkos sąlygų, neturi neigiamo ekologinio poveikio kitoms ekosistemoms ir nėra invazinė. Ypatingas dėmesys bus kreipiamas į žemės įsigijimo plantaciniams želdiniams socialinius klausimus, ypač į vietinių gyventojų teisių į nuosavybę, naudojimą ir apsaugą.
  9. Plantacijos, kurios nuo 1994 m. lapkričio mėnesio buvo įveistos plotuose, paverstuose iš natūralių miškų, paprastai negali būti sertifikuojamos. Sertifikavimas gali būti leidžiamas tik tokiais atvejais, kai sertifikuojančiai organizacijai yra pateikiami pakankamai aiškūs įrodymai, kad miško valdytojas ar savininkas nėra tiesiogiai ar netiesiogiai atsakingas už tokį natūralaus miško pavertimą miško plantacijomis.
-